

მწყმისი

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდგის ცხოვართათვის. იოან. 10—11.
 შპოვე ცხოვარი ჩემი წაწყმედული. მსრეთ იყოს სიხარულიათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. ლუკ. 15—4.
 შოველით ჩემდა ყოველნი მაშურალნი და ტვირთ-ძმომენი და მე განგისვენო თქვენ. მათ. 11 28.

№ 21 1883—1897 15 ნოემბერი

გ ა ზ ე თ ი ს უ ა ს ი :

„მწყემსი“	„მწყემსი“ რუსული გამოცემით
12 თოვით 3 მან.	12 თოვით 5 მან.
6 — 2 —	6 — 3 —

შულისა და წერილების გავზავნა შეიძლება ამ ადრესით:
 Въ Квирини, въ редакцію „Мѣсяца“ и „Пастырѣ“.

შველა სტატიები და კორესპოდენციები, რომელნიც იქმნებიან დასაბეჭდავთ გამოგზავნილნი, ვრცლად და გასაგებად უნდა იყვნენ ავტორთაგან ხელ-მოწერილნი.

სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მათის სარჯით უკანვე დაუბრუნდეს.

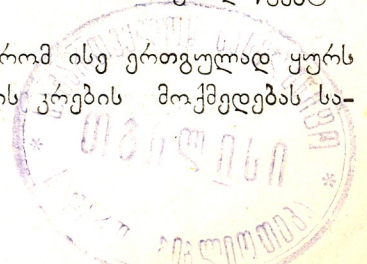
სტატიები მიიღებიან რუსულს ენაზე დაწერილნიც და თარგმნით დაიბეჭდებიან.

იმერეთის ეპარქიის სამღვდლოების უპანასკნელი კრების საშუალებოც.

ამ მიმდინარე თვის 17, 18 და 19 რიცხვებში იმერეთის ეპარქიის სამღვდლოების დეპუტატების მორიგი კრებაა დანიშნული. კრება დანიშნულია სასულიერო სასწავლებლის საქმეებისა გამო, მაგრამ, როგორც სასულიერო მთავრობის განკარგულებიდან ჩანს, ამ კრებაზე სამღვდლოების დეპუტატებს ექნებათ შესჯელობა სასწავლებლების საქმეთა გარდა იმე-

რეთის ეპარქიის სანთლის ქარხნის და საეკლესიო ნივთების საწყობის საქმეების შესახებაც და ლეჩხუმის მაზრის სამღვდლოების იმერეთის ეპარქიაში შემორიცხვის გამო. საგნები და წინადადებანი, რომელნიც ამ კრებას მიეცემა განსასჯელად და გარდასაწყვეტად, სწორეთ საპატიო და მეტათ რთულია და ვისურვებთ, რომ სამღვდლოების კრებამ გამოიჩინოს ჯეროვანი გამჭოიანობა მათ გარდაწყვეტის შესახებ.

ჩვენ არ ვგონებთ, რომ ისე ერთგულად ყურს უგდებდეს სამღვდლოების კრების მოქმედებას სა-

ზოგადოდ და ჩვენს იმერეთის ეპარქიაში — ვანსაკუთრებით, ამ კრებათა დაარსებიდან ისე როგორც ჩვენ. არასოდეს არ გავგვიშვია კრება, რომ არ დაესწრობოდეთ და ჩვენი ძმური რჩევა ამა თუ იმა კითხვისამებრ არ გავგეზიარებინოს სამღვდელოების კრებისათვის. დღესაც ჩვენის მხრით ვგსურს მივმართოთ ამ უკანასკნელ რიგის სამღვდელოების კრების დეპუტატებს ჩვენი ძმური რჩევით და მოსაზრებებით. მიიღებს და მიაქცევს ყურადღებას თუ არა ჩვენს მოსაზრებათა სამღვდელოების კრება, — ეს მისი საქმე და სურვილია...

სამღვდელოების დეპუტატების მოვალეობა დიდი და საპატიო მოვალეობა არის, თუ კი მას კაცი აასრულებს ჯეროვანად. მაგრამ თუ დეპუტატმა თავის მოვალეობა კარგად არ იცის, ან იცის თავის დიდი მოვალეობა, მაგრამ საგნების და წინადადებათა გარდაწყვეტის დროს ხელმძღვანელობს თავისი პირადი სარგებლობით, ნათლიაობით, რომელიმე გავლენიანი პირის მიფერებით და ყურ-მოჭრილ ყმობით; თუ იგი თავის აზრს და მსჯელობას არ ხმარობს საზოგადო საქმის სასარგებლოდ, არამედ ცდილობს ვისმეს ასიამოვნოს და ან აწყენინოს, ჯიბური გაუწიოს და გულის ჯავრი ამოიყაროს, მაშინ ის დეპუტატი კი არ არის სამღვდელოებისა, არამედ მტერი და დამღუპველი თავის მარწმუნებელთათვის. 1868 წლიდან თვალ-ყურს ვადევნებთ სამღვდელოების კრების მოქმედებას და უნდა აღვიაროთ, რომ ამ კრებათ დიდი ღვაწლი მიუძღვის საზოგადოების წინაშე. თითქმის ყოველ კრებაზე დასწრებიან ახირებული მსჯელობის დეპუტატები, ხშირად სამღვდელოებისათვის ძალაც დაუტანებიათ ზოგიერთი საქმის გარდასაწყვეტად, მაგრამ ხმის უმეტესობას მაინც სიმართლის მხარე დაუკავებია. ერთ კრებაზე რომ შემცდარა დეპუტატები, ერთ კრებაზე რომ მოტყუებულან იგინი და არ მიუღიათ კეთილი რჩევა მეორე, შემდეგ კრებაზე გაუსწორებიათ. წინეთ თუ დეპუტატები რიგიანად ვერ მიხვდებოდენ საქმეს და რიგიანად ვერ გადასწყვეტდენ მას, მიეტყვებოდათ მათ, რადგან დიდი ნასწავლები არ იყვნენ, მაგრამ დღეს ეს არ მიეტყვება სამღვდელოების დეპუტატებს, რადგან უმეტესობა სემინარიაში კურს დამთავრებულნი არიან.

ზოგიერთ პირებს ისეთი აზრი აქვთ შედგენილი სამღვდელოების კრებებზე, რომ ვითომც მათი

არსებობა საზარალოც იყოს!.. რასაკვირველია, ამისთანა პირების აზრით სამღვდელოების კრებების მოსპობა სასარგებლოც არის, რადგან მაშინ უფრო ადვილად აისრულებენ იგინი თავის გულის წადილს. ამისათვის უმეტესად უნდა ეცადოს სამღვდელოების კრება, რომ მათი მსჯელობა რიგიანი, გამჭირახე და კანონიერი იქნეს.

რომ სამღვდელოების კრების მსჯელობა და გარდაწყვეტილება რიგიანი, კანონიერი და საფუძვლიანი იყოს, ამისათვის საჭიროა, რომ მსჯელობის დროს დეპუტატებმა ყურადღება მიაქციონ საბასო საგანს. თითოეულ დეპუტატს სახეში უნდა ჰქონდეს მხოლოდ ეს საზოგადო სარგებლობა და კეთილი საქმის დახმარება. თავისი კერძო ინტერესი, ნათლიაობა, მეგობრობა, ყმობა და ხათრი დავიწყებული უნდა იყოს ყველასაგან, თუ საზოგადოების სარგებლობა ამას მოითხოვს.

ხშირად ვამჩნევთ, რომ ორიოდ-სამიოდე დეპუტატს პირობა მიუციათ ერთმანეთისათვის, რომ თავისი აზრი გაიყვანონ და უკუღმართად განუმარტებენ დეპუტატებს ამა თუ იმ წინადადებათა. ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ უმეტესობა დეპუტატებისა ზოგიერთ დეპუტატების უკუღმართ მოსაზრებას არ ემორჩილება. ზემოხსენებულნი დეპუტატი თავისი აზრის და სურვილის შესასრულებლად ერთ ნაირ ღონეს ხმარობენ. აი რაში მდგომარეობს ეს ღონე. ერთ უბრალო საგანზე ასტეხენ გაუთავებელ მსჯელობას და შვენიერ დროს აკარგვიანებენ კრებას. ერთსა და იმავე დროზე უთავბოლო ბაასობით ისე დალაღვენ კრებას, რომ ბოლოს უმეტესობა დეპუტატებისა დაქანცულნი თანახმა გახდებიან და ძალაუფლებურად ხელს აწერს ჟურნალზე... კრებამ ყურადღება უნდა მიაქციოს ამისთანა დეპუტატების საქციელს და არავის არ მისცეს უმნიშვნელო ბაასობის ნება. ამისთვის საჭიროა, რომ ერთ დღეს გარდაწყვეტილი ჟურნალები იმავე დღეს იქნენ ხელმოწერილნი დეპუტატებისაგან, რომ ერთჯერ გარდაწყვეტილი განჩინება მეორეთ და მესამეთ არ ირღვევოდეს და ხელახალი განჩინება არ დგებოდეს, როგორც ეს მოხდა ამას წინედ სამწუხაროდ.

რა საკვირველია, ზემო ჩამოთვლილი უწყსობათა ადგილი არ ექნება, თუ თავსმჯდომარე კრებისა შეგნებული და კრებათა შესახებ გამოცემულ კანონმდებლობათა კარგად მცოდნე იქნება. მაგრამ ხან-

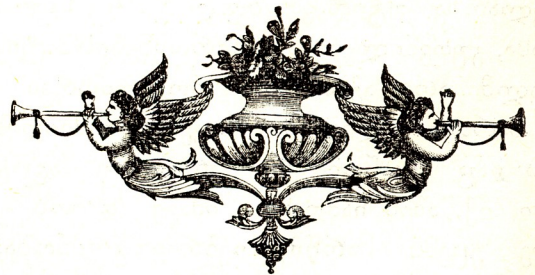
და-ხან თავსმჯდომარის აღრჩევის საქმეშიაც ხშირად კოქლობს სამღვდელოებს ას კრება. ხშირად გაგვიგონია დეპუტატებისაგან: „თავსმჯდომარედ ხან ერთი იყოს და ხან მეორე. ერთს რათ უნდა ჩავაცივდეთ? ერთი წინეთ იყო, ეხლა სხვა გამოვსცადოთ“. ამ ნაირი მსჯელობა მოკლებულია ლოღიკურ აზროვნებას. თავს მჯდომარე უნდა იყოს ჩვენი სასწავლებლების წესდებულებათა მცოდნე და ამასთან კრებების წეს-წყობილებათა შეგნებული კაცი. როცა საქმე მიდგება კანონის ცოდნასა და განმარტებაზე, თავსმჯდომარე ამ ცოდნას დეპუტატისაგან კი არ უნდა ითხოვდეს, თვითონ უნდა უხსნიდეს და ატყობინებდეს კრებას. ამასთან თავსმჯდომარე უნდა იყოს გაბედული და აღმასრულებელი სიმართლისა და კანონისა. ამისთანა დარიგება საქირო იყო სამღვდელოების კრებათა პირველად შემოღების დროს, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეხლანდელ დროშიც უსარგებლო არ იქნება, რომ კრებამ ყურადღება მიაქციოს ამ საგანს.

ამ კრებას ბევრი წინადადება მიეცემა და დიდი გამჭრიახობაა საქირო დეპუტატების მხრით, რომ ამ წინადადებათა შესახებ ჯეროვანი მსჯელობა იქონიონ. ყველა საბაასო საგნებზე, ჩვენი აზრით, უმეტესი საინტერესო და კრებისაგან დიდის მოთქმრებით გადასაწყვეტი არის სანთლის ქარხნის წარმოების საქმე, ამასთან ეპარქიალური გაბრიელის ქალების სასწავლებლის საქმე. მართალია სამღვდელოებს ძლიერ ეძნელება სხვა-და-სხვა წყაროების გამოანახვა სასულიერო სასწავლებლების ახალ ხარჯთა დასაფარავად, მაგრამ კრებამ თუ გამჭრიახობა იქონია, ყველა მოთხოვნილ ხარჯებს დაფარავს ისე, რომ თავის ღარიბ ჯიბეს არ მიადგება. სად არის ეს წყაროები? პირველი და უმთავრესი წყარო არის სანთლის ქარხნის წარმოება. ამასთან ახლად შემოერთებულ ლეჩხუმის მაზრის სამღვდელოებსა და ეკკლესიებზე რიგიანად და თანაბრად გაწერა ყველა გადასახადებისა, რომელთაც ღღემდის იხდის იმერეთის ეპარქიის სამღვდელოება. საქიროა აგრეთვე, რომ სამღვდელოებამ დაადვას რამე გადასახადი სასწავლებ-

ლის სასარგებლოდ იმისთანა მღვდლის შვილი-შვილებთა, რომელთა მამები გარიცხულნი არიან სასულიერო წოდებიდან და სხვა უწყებებში მსახურებენ. სხვაგან, ყველა ეპარქიებში სანთლის ქარხნების შემოსავალი დანიშნულია სწავლა-აღზრდის საქმეზე მოსახმარებლად. მაგრამ ჩვენში კი ყოველთვის შესაძლებელად მიაჩნდათ ამ ფულების საჩუქრად მიცემაც და ეპარქიალური კანცელარიების საქიროების დასაფარავადაც. აი ამ საქმეს კარგად უნდა ჩაუკვირდეს სამღვდელოების კრება, თუ უნდათ, რომ სასწავლებლების კანონიერი მოთხოვნილებაც დააკმაყოფილონ და არც თავისი, უიმისოდაც, ღარიბი ჯიბე შეაწუხოთ.

დღეს გასაოცარი სურვილია აღძრული ზოგიერთ სოფლის მღვდლებში, რომ ქალაქში იშოვონ ადგილი. ამ მიზნის მისაღწევად ეს პირნი არაფერს არ ზოგვენ და მზად არიან სამი-ოთხი დაწესებულების მეთაურობა იკისრონ. მაგრამ კრება არასდროს არ უნდა შეაცდინონ ამისთანა პირებმა თავიანთი დაპირებით...

საეპარქიო საეკკლესიო ნივთების საწყობი, რომელსაც ძალათ ახვევენ თავზე სამღვდელოებს, სარგებლობას ვერაფერს იჩენს. ამ საწყობის დამარსებელნი მოგებისაგან ბევრ რამეს პირდებოდნენ საქალებო სასწავლებელს, მაგრამ ღღემდის ერთი კ. არა სჩანს. როგორც ამბობენ, ხსენებულ საწყობს აქვს დღეს შვიდი ათასი მ. ქონება. ამავე დროს ქონებია 6000 მ. ვალი. გაიყიდება თუ არა საწყობში დალაგებული ყველა ნივთები 7,000 მ. და ამოიგება თუ არა ნისიად გაცემული ნივთების ფასი, ამის წინდაწინ თქმა საქნელოა. რომ ხსენებული საწყობი ასეთი გაჭირებისაგან დაიხსნან, ზოგიერთები საქიროდ რაცხვენ, რომ ეს საწყობი და სანთლის ქარხანა ერთმანეთს შეუერთონ და მარჯვენა ჯიბის ფული მარცხენას მოახმარონ. არ ვგონებთ რომ ეს სასარგებლო იქნეს და ან კანონიერი.

სოფლის ცხოვრებიდან.

(გურიის სამრევ. სკოლ. მასწავლებელთა საყურადღებოდ).

თუ ვისმესთვის საჭიროა საფუძვლიანად მოწყობილი სამრევლო სკოლა, პირველად ჩვენი კუთხის, გურიის, მკვიდრთათვისაა. ხეიარანი სამრევლო სკოლა პირდაპირ მაღამაა გურიის მკვიდრთა უმთავრესი საჭიროებისა, უმთავრესი წყლულისათვის. სახალხო სკოლების რაოდენობით ეს კუთხე სხვებზედ წინა დგას, მაგრამ მიუხედავად ამისა ზნეობრივის მხრით დაქვეითებული და უკან დაწეულია. ავკაცობას და ზნეობის შერყევას ეკონომიური სივიწროე იწვევს, მგრამ უოვლგან და უველა ხალხში კი არა. ზოგან ამ გარემოებას სხვა მიზეზი უდევს სათავეში, და რომ პირუთვნელად გასინჯოთ, ჩვენი კუთხის მდგომარეობა, დაწმუნდებით, რომ ზნეობრივი სიწამხდრის მიზეზი სარწმუნოებრ-ვი, ზნეობრივი უვიცობა-გუდღერილობა, სისუსტე და სიდაბ-ლეა. ამის დასაბუთებას ჩვენ არ გამოუდგებით აქ; მხოლოდ ორ მაგალითს დავასახელებთ. მკითხველ წრეს უთუოდ ეხსოვება დათკა ტუდუ-შის მოკვლის ამბავი დ. ლანჩხუთში. ამ გვარივე საზიზღარი ფაქტი გამეორდა იქვე ახლოს, ს. ჯურუყვეთში (ახხაძემ ჩუმბთ მოკლა თვისი მეზობელი სოხაძე და გვამი რომ არ ეპოვნათ, ნაეთი გადაასხა და ცეცხლი წაუკიდა). ამ დანამულობათა ჩამდენნი უველა ნივთიერად შეძლებულნი იყვენ, და მიზეზი ასეთი საქციელის განხრწნილი, ბეძაური ცხოვრების ტარების სურვილი იყო. ვინ ჩადის ქურდობას? ისინი, ვისაც აქვთ სადსარი თავის რჩენისა, რომ შრომა-გამრჯელობა არ ეზარეს ოდეთ, ტუუილა უოთნა არ უყვარ-დეთ. თავია სურვილთა დასაკმაყოფილებლად სხვის ნაოფლარზე უჭირავთ თვ ლები, და სხვისი უფ-ლებისა, კუთვნილებისა და პიროვნების პატივისცე-მა გულში არა აქვთ. ამით რომ უთხრათ „და-რიბი ხართო“, დიდ შეურაცყოფად მიიღებენ.

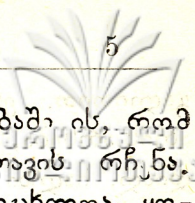
სადაც ეკონომიური კრიზისია ავკაცობის მიზეზი, იქ ამის ჩამდენთ იმავე დროს კიდევ ძალზე უცემს სარწმუნოებრ-ვი გრძნობა, რის

გამო, პატივის ცემით ეპურობა ეგგლესიურ წე-სებსა, ჩვეულებათა. მაგრამ ჩვენმა ესეც არ არის, და მაშასადამე ესეც იმის მოწამ ა, რომ აქ თავი-და-თავი სარწმუნოებრ-ვი გრძნობებია.

დღეს თვით ცხოვრებამ დაგვიყენა თვ ლწინ, რომ როგორც კერძო, ისე საზოგადო ცხოვრე-ბა მ შინ არის მუუდრო, სიამოვნებიანი, როდე-საც ხალხის უმრავლესობას შევნებული აქვს ზნეობრივი ჭეშმარიტებანი და კანონები და ხელ-მძღვანელობნ მით ურთიერთ შორის დამოკი-დებულებასა და საზოგადო ცხოვრებაში. ეკო-ნომიური შეძლება დაად, დიდი ბედნიერებაა თ-თონ სწუხს თვის გულში ასეთი საქციელის ხადხასთვის, მაგრამ, როდესაც ზნეობრივად, სულით მდაბალია ხალხი, მაშინ როგორც ეკო-ნომიური სივიწროე, ისე სილადეც დამდუშველია. პირველი იწვევს ავკაცობას, მეორე კი ფუფუნე-ბას, მხოლოდ თვისი კუჭის სამსახურს, თვისი მუცლის გადმერთებას... თვით ცხოვრებამ გვიჩ-ვენა, რომ ხალხის კეთილ-დღეობისათვის უპირ-ველესია კეთილ-შობილური სული და გული, სიყვარული და თანაგრძნობა. ცხოვრების ასეთმა დადადმა მადწია კიდევაც უმადლესი მთავრო-ბის სმენამდე და აი მისი წყალობით აღორძინ-დენ კიდევაც ისეთი სკოლები, რომლებსაც ამ მოთხოვნილების დაკმაყოფილება აქვთ მიზნად.

ამ რიგად დედა ჭაზრი სამრევლო სკოლე-ბისა ის არის, რომ «მზარდ თაობას ადუზარ-დოს, განუმტყიცოს, გაუფვიოს სარწმუნოებ-რ-ვი გრძნობები, სულიერი ძალნი, ჩაენერგოს მას სულისა და გულის სიდრმეში ქრისტიანობ-რივი სწავლა-მოდჯრება, ე. ი. სიყვარული დვთისა და მოყვსისა და ამ გზით აამადლოს დაცემული ზნეობა ხალხისა».

როგორც ზემოთ აღვნიძნეთ, გურიის მკვადრ-თა უმთავრესი საჭიროებაც ეს არის. მაგრამ როგორ უნდა მიადწიონ ამ სკოლებმა თვის დანიშნულებას, როგორ უნდა დაეღვან ამ წუ-ღულს მაღამოდ? ერთი, რომ მტრები ამ სკო-ლებს ჩვენს კუთხეშიაც ჭყვანან. მათ არ თანა-უგრძნობს და არ ესარჩლება ადგილობრივი პოლიცია. ამ ორიოდე თვის წინედ ს. სურებში ცილობა ჩამოუარდათ სოფლებებს სკოლის დაარსებაზე. სამრევლო თუ სამინისტრომ? ამის

გამო აქაურმა პოლიციის წირმომადგენელმა ასე განუმარტა ყრილობაში ადგილობრივ მდეველს ტრაპიძეს: «რა თქვენი საქმეა, მამაო, სკოლის მეთაურობა, სკოლაში სწავლება, როგორც მე წირვის ნება არ მაქვს, არც შენ სწავლებისა». ს. ერკეთი ყრილობა ქონდათ ასეთსავე საგანზედ. როდესაც ერთმა სოფელელმა თავსუფლად წარმოსთქვა: «მე სამრევლო სკოლის დაარსება მინდაო, ადგილობრივმა ბოქაულმა სილა გარტუა «რას მიეძებ-მოეძებია» და ხმა გააკმენდია. ამასთან ვერც ხალხი იძლევა შემწეობას. საზოგადოებას თითო სკოლის შენახვა უკვე აქვს ნაკისრები და, რასაკვირველია, სიღარიბისა და თან შეუგნებლობისა გამო მეორე სკოლის შესანახად შემწეობას ვეღარ იმეტებს. მით უფრო, რომ მათ არ აქვთ შეგნებულნი განსხვავებული მიზანი ამ სკოლებისა. ეს ახალი ხილია და მამასადამე ჯერ ვერ ხედვენ მის ნაყოფს, ხოლო მდაბიო ხალხი მაშინ გაგიწევს თანაგრძნობას, რაც უნდა საქმე იყოს, როდესაც წინ-და-წინვე უჩვენებთ მის ნაყოფს, სარგებლობას, თორემ სიტყვიერ დაპირებას ვერ ერწმუნება. მეორედ, ჯერ ვერც მთავრობამ უჩინა იმდენი ნივთიერი საღისარი, რომ უზრუნველ განადოს ნივთიერად. მ.მ როგორა და ვინ უნდა ჩაუდგას ამ სკოლებს სიცოცხლე? ცხადია თუ რა უძლეველი ენერჯია, რაღონის სიყვარული და ყოველ ამასთან თვით განვითარება ესაჭიროებათ მასწავლებელთ ზე გამკეთ სამრევლო სკოლებისას საქმის ასეთ მდგომარეობის დროს. თუნდაც რომ უკვლავიერნი ხელს უწყობდეს, არაფერში ნაკლულევიანებას არ გრძნობდეს, მაინც ვერ გამოიძებს მოსალოდნელ ნაყოფს სკოლა, თუ მისი მასწავლებელი საქმის სიყვარულით არ არის აღჭურვილი. მხოლოდ მტკიცე ენერჯიას, მაგარი ხასიათის მქონეს შეუძლია სძლიოს ყოველ ამ დაბრკოლებათა, გაჭირვება და ხელ მოკლეობათა. ყოველი სიძნელე, რომელიც წინ შეეჩხება აქ მასწავლებელს გულის კი არ უნდა უტეხდეს, პირ იქით უნდა ამხნევებდეს, მხოლოდ მაშინაა მისი მომავალი. ხალხის სიყვარული თავი-იდეებია მასწავლებლის ჯათა-შრომისა. მასწავლებელს უნდა

ასულდგმულებდეს ასეთ გარემოებაში ის, რომ ემსახურება წმიდა ჰაზრს, და არა თავის რჩენა. წინააღმდეგ მისი მოქმედება უსიცოცხლოა. ყოველი ნაკლი, გაჭირვება ზნეობის წინააღმდეგი მოვლენა მისი მეზობელია, მშობელი ხალხის ცხოვრებაში გულის უნდა ესობოდეს, ადევლებდეს, მათ საბრძოლველად უნდა იწვევდეს. მხოლოდ მაშინ იშრომებს ის თავდადებულად, ერთგულად...

მაგრამ ჯათამ რომ უნაყოფოდ არ ჩაიაროს, ამისათვის ხერხია საჭირო, ე. ი. ცოდნა საგნის შეგნება, თვით-განვითარება. ყოველივე სამსახურის და თანამდებობის პირს ნათლად უნდა ჰქონდეს შეგნებულნი, გათვალისწინებული მიზანი თვისი მოქმედებისა. ის წერტილი, რომლისკენაც ის მიისწრაფვის, და ის გზაც, რომელმაც უნდა მიაღწვიოს მას, თორემ მასწავლებელს ხომ უფრო მეტად. ამასთან ის უნდა იცნობდეს ჩვენი კუთხის მკვიდრთა ზნეობრივსა და გონებრივ მდგომარეობას, მათ საჭიროებას, ნაკლს, მით უფრო, რომ ფარგალი სწავლებისა, რომელსაც მისდევინ საერო სკოლები, უფრო ვიწროა, განსაზღვრული, და მამასადამე ააცილად მისაღწევი. ხოლო ფარგალი აღზრდისა, რაც სამრევლო სკოლებს აქვს დედა ჰაზრად, განუსაზღვრელი, ვრცელი, ძნელად მისაღწევი. პირველი მოქმედებს გონებაზე, მეორე კი სულსა და გულზე. ამიტომ აღმზდელს უნდა შეეძლოს გამთცნობა მოწაფის სულისა და გულის თითოეული ფარული მოძრაობისა, ბუნებრივი მიდრეკილებისა, თვისებისა, სურვილებისა, და შესაფერი ზედგავლენის მოხდენა მათზე. აგრეთვე მიუტკიცებელია ხალხის შინაურული ცხოვრების ცოდნა, თუ რას ათვისებს უმაწვილი ოჯახში. ვინც კი ჩაჭკვირვებია ჩვენი კუთხის მეტადრე მდაბიო ხალხის შინაურულ ყოფას, ის დაამერწმუნება, რომ აქ ბავშვებს ვერაფერი დამრიგე, მასწავლებელი და მაგალითის მაჩვენებელი ჰყავთ. ის კი არა და ფიზიკური მოვლაც, რაც უფრო ადვილი მოსახერხებელია მათგან, იგივე ყოვლად უუერადდებოა სკოლა ამის შეგნებასაც უნდა შეეცადოს. მას ცხოვრებაში და ოჯახებშიაც უნდა შეჰქონდეს თვისი მოძღვრება როგორც სიტყვიერი სწავლებით, ისე მაგალითითაც. უფრო მა-

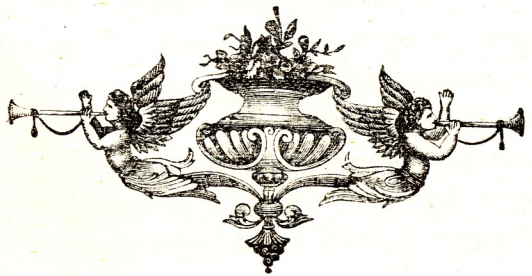
გალითით. ერთი მეცნიერი ამბობს: «ადამიანი არის არსება, მიდრეკილი მიმბაძველობისადმი». დიად, ხალხი შეუმჩნევლად ითვისებს და იღებს სხვის მაგალთს. უმაწვილს მოელის საზოგადო ცხოვრებაში გასვლა, სადაც შეეჩენებიან ათასნაირი მღვთაშობის, ხასიათის, მიმართულების პირნი, მრავალ ნაირი პირობები. მაშასადამე, ის ადრინადად უნდა შეეჩვიოს საზოგადო ცხოვრებას წესრიგის ატანას, როგორც სკოლაში ამხანაგებთან, ისე ოჯახშიაც... ამებზე ჩვენ იმიტომ ჩამოვადგეთ ლაპარაკი, რომ უოველრვე ესეები გარიცხულია ჩვენი კუთხის სახალხო სკოლების პრაქტიკისაგან, უოველრვე ესეები ნაკლია ჩვენ სკოლებისა და მ.შასადამე კარგად უნდა აღინიშნონ...

გურიში სამრევლო სკოლების მასწავლებლებზე და დაბალი სასწავლებლიდან-ათხ-კლასი ნი სასკოლო და სამოქალაქო ნორმალური სასწავლებლიდან გამოსულნი არიან, სადაც არამც თუ სწავლება, არამედ ხსენებაც არ არის პედაგოგიკის და დიდაქტიკისა. მაშასადამე ესენი მთ უფრო საჭიროებენ თვით განვითარებას, პედაგოგიკის და დიდაქტიკის უმთავრესი კანონებს შეგნებას და გამოცდილების შეძენას.

მაგრამ საქმე ის არის, რამ უნდა აღძრას ასეთი დიდ სულოვნება მათ გულში და ასაზრდოოს იგი? საიდან უნდა მოხერხონ ამ სამკაულთა შეძენა, როდესაც არც ჯამაგრა ეძლევათ ამ მასწავლებელთ და საკუთარც არათფერი აქვთ მათ?

ამისათვის, თუ ნ-ვთიერა აღარა, ზნეობრივი შემწყობა, გამხნეება და ნუგეში მინც უნდა ეძლეოდეთ, ვსგანაც ჯერ არ... მეორედ, მათთვის უნდა დაარსდეს სრული საეკლესიო წიგნთსაცავი. მათ უნდა აქეზებდეს საქმეზე ადგილობრივი განყოფილება საბჭოსი. მაგრამ ამაზედ შემდეგ წყრილში მოვილაპარაკებთ.

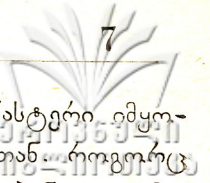
მლ. დ. ჩხაიძე.

ჯუმათის ტაძარი.

ჯუმათის ტაძარი გაშენებულია—მოთავსებულია ეხლანდელ გურიის სამხლობრებთა შორის, ერთ ჩახატურის მთის მწვერვალზე, რომელიც ჰყოფს ქართლიმერეთის ქედს და ჩაჰყვება გურიის ჩრდილოეთის ნაწილს, და ყოველ თავის სივრცეზე ჰყოფს აუზი მდ. სუფსისა მდ. რიონის აუზამდინ*). ჯუმათის მთას—კუნძის სიმაღლით, თითქმის, მხოლოდ სამების ქედი უდრის, რომელიც მოშორებულია ჯუმათზე 8 ვერსის მანძილზედ. პირველი იქნება სიმაღლით 1,644, ხოლო მეორე 1704 ფ. ზღვის პირიდან. ჯუმათიდან ოზურგეთამდის იქნება არა უმეტეს 25 ვერსისა. ამ გზით მიმავალთ წინ ხვდება მდინარეები: ნატანები, სკურდები და სუფსა, რომელთა შორის 5 ვერსი კარგა საგრძობელი აღმართია გასავლელი. ეს აღმართი თვით ჯუმათის კუნძის ბოლოდან აყოლებული დაფარულია სქელი მცენარეებითა; ცოტა მოგზაურობის შემდეგ თქვენ უახლოვდებით ერთ მიხვეულ-მოხვეულ და უსწორ-მასწორო გზას. აქ თქვენ თვალწინ თან-და-თან იშლება პირველად აჭარახალციხის ქედი, მერმე ზღვა და ბოლოს თვით უმაღლესი, დიდი და დიდებული სურათი, რომელსაც თქვენ არც კი მოელოდით.—ეს გახლავთ ჯუმათის კუნძი და მასზე შვენიერი თლილის ქვისაგან აგებული ტაძარი. აი, რას სწერს ნეტარ-ხსენებული ისტორიკოსი დ. ბაქრაძე თვის წიგნში «Кавк. въ древ. нам. хр.»-ში ამ კუნძის (ჯუმათის) შესახებ: «მე, თითქმის, მთელი კუთხე მაქვს მოვლილი და უნდა გამოვტყდე, რომ მთელ კავკასიაში არ შეგხვედრივარ ისეთ დიდ-ვაება ცის სახედავს,—(ამაღლებულ კუნძს), როგორც ვიხილე აქ ერთს ზაფხულს 1873 წ. საბედნიეროდ. ჩემის მისვლის წინ დღეს შვენიერი დარი დადგა და მეორე დღეს ჯუმათი გაწმენდილი იყო ნისლისაგან,**) ამ დროს ჩემს წინ იყო გარდაშლილი, თითქმის, ასე ვთქვათ, მთელი სამხრეთის კავკასიის ნაწილი: ჩრდილოეთით—გიგანტიის ცენ-

*) Д. Н.—«В. Кавк. въ др. нам. хр.»
 **) ისეთი ნილი იცის ხოლმე ჯუმათში ავდრიანობის დროს, რომ გზის გავნებაც კი გაუჭირდება ადამიანს.

ტრალური ქედი თავისი მუღა-ჟამ დათოვილი კალთებით, — ელბრუსიდან დაწყებული თავდება ყაზბეგის მითი. ჯუმათიდან შევიძლიათ აგრეთვე დაინახოთ ცხადათ შემდეგი მდინარეები: ენგური, ხოპი, ტეხური, ცხენის-წყალი და რიონი, აღმოსავლეთით — საქართველო-იმერეთის ქედი; სამხრეთით — აკარა-ახალციხის ქედი თავისი მშვენიერი თოვლიანი „მეფის-წყაროთი“, ზოტიმერე და სომლია; და მათ ქვეშ მთელი აღელვებული ზენაპირი გურიისა; მერმეთ ბათუმის ნავთ-სადგური (ბუხტი). ბათუმის მოცილეობით — შორს მდებარეობა ტრაპიზონდისა და შემდეგ მოთეთრო ფოთის მთა, ანუ ლაზისტანის ქედი; დასავლეთით — მთელი შავი ზღვის აღმოსავლეთის ნაპირის ნაწილი, თავისი კუნცებით (ზღვაში), და ტოტით, და მის ნაპირზე გაშენებული ქ. ფოთი, რომლის მახლობლად არის დიდი ტბა «პალიასტომი» — ქალაქი, იმდენად ჩამონგრეულია, რომ ადამიანს შეუძლია კიდევ დასთვალოს მისი ქუჩები და სახლები. ისე კარგად დასკვრით შავს ზღვას, რომ შევიძლიათ დაინახოთ მასზე მიმავალი გემები და ნავები (სანდალი). ასეთია პანორამა ჯუმათისა». — ჯუმათში დღით, კარგი ამინდის დროს მოხიბლული ადამიანი, სალამოს, მზის ჩასვლის დროს, სულ სხვა ნაირად მოიხიბლება, სულ სხვა ნაირ შთაბეჭდილებას მიიღებს: — ხელად შეიცვლება ჰაერი; მთის მწვერვალი ირწყვება, ინამება პირველად თვალის მომჭრელი, დამაბრმავებელი ფურფურის მსგავსი ბრწყინვალეობით, რომელიც გადადის სხვადასხვა ტოტებში და ბოლოს ზღვაში; თავის რიგზე იწვის ცეცხლის მსგავს ნაპერწყმელებივით, სანამ არ დაინთქება მზის უკანასკნელი სხივები. მზე რომ ჩადის, ასე გეგონებათ: ბურთი მოწყდა და ზღვაში შთავარდაო!.. ჯუმათში ცოტა არ იყოს, წყლის სიძვირეა: ერთად-ერთი ქა არის ამოყვანილი სულ მთის მწვერვალზე, რომლის წყალი ძლიერ საქებარია. მცხოვრებთა რიცხვი ჯუმათში ძლიერ მცირეა — ასე 5 — 10 მოსახლე თუ იქნება, მეტი არა.

ჯუმათს შემოქმედს შემდეგ ეჭირა მეორე თვალ-საჩინო ალაგი: ის იყო მდიდარი საპატოო საკათედრო ადგილი გურიის ეპისკოპოსთა, ის იყო აგრეთვე ბევრი უძრავი მამულების და ძვირფასი ხატების პატრონი, მაგრამ დღეს, დროთა ვითარების გამო, სად შთაინთქა ისინი, მხოლოდ ერთმა ღმერთმან უწყის... არავინ უწყის, შემოქმედია უწინ აგე-

ბული, თუ ჯუმათი. შემოქმედის მონასტერი იმყოფება ასე 20 ვერსის მანძილზე ჯუმათთან. როგორც აქაური მოხუცნი მცხოვრებლები ამბობენ: «ჯუმათიცა და შემოქმედიც თამარის დროს არიან აგებულინი». ჯუმათში საეპისკოპოსო კათედრის დაარსებამდე, ის (ჯუმათი), როგორც ამბობენ, იყო მონასტერი. ჯუმათის ტაძარზე სამხრეთით მიშენებულია პატარა ეკლესია ღვთის-მშობლის სახელზე; დასავლეთით კი ძველი პატარა სტოვა (კარი-ბჭე), რომელიც ეხლა საყარაულოდ არის ქცეული. ძველი წარწერები ტაძარში ზემოთ გადათეთრებულია, ხოლო ქვემოთ-კი ხელ შეუხებელია. ჯუმათის ტაძარი ნაკურთხია მთავარ-ანგელოსთა მიხაილ და გაბრიელის სახელზედ, რომელთა ნახატიც ფ-დ ძველის-ძველია და ძვირფასი, რომლის დღეობას (8 ნოემბერს) დიდ ძალი ხალხი აწყდება როგორც ახლო-მახლო სოფლებიდან, ისე შორიდანაც და კარგა ბლომა საწირავები შემოდის თუ ფულით, თუ მოზვრებით, და სხ... ამ მთავარ ანგელოსთა ხატზე შემდეგი ხუცური წარწერაა: (რომელ დროს-კი არ არის ნაჩვენები). «ერისთავი ერისთავის ძე ვარდან ვარდანძე; ლიპარიტ ვარდანძე; მარუშინ ვარდანძე, ანუ მეუღლე ხატუტო; სვანეთის ერისთავი და მანდათურთ-უხუცესი იოანე; მსახურთ-უხუცესი...; გურიელი ბეშქენ, ცოლი მისი მარიაში და ვაჟი მიქელი; ერისთავი ერისთავისძე სვანეთის ერისთავი დადიანი გიორგი, მეუღლე რუსუდანი და შვილები მისი; მანდათურთ-უხუცესი ვამეხი და გურიელი კახაბერი; და ბოლოს გურიელი გიორგი მეუღლითურთ ელენეთი, შვილებით მამია და კეკუბადეთი.

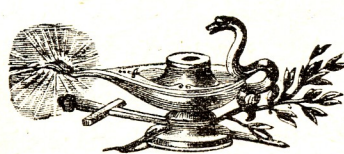
ჯუმათლებზე, ანუ ჯუმათის მწყემსთ-მთავრებზე ჩვენ გურიის სიგელით ვიცით, რომ ისინი იწოდებოდნენ „ჯუმათელ მიტროპოლიტებად“ და მათ შორის ეხლაც ცნობილი არიან: სვიმონ ჩხეძე, რომელიც სცხოვრებდა როსტომ გურიელის დროს და რომელიც მიიღვა 1764 წ. ნიკოლოზი, რომელსაც ეკავა აფხაზეთის სამიტროპოლიტო-სამეფო ტახტი 1641 წ., მაქსიმე, რომელიც იხსენიება გიორგი III გურიელის სიგელში, მიიღვა 1684 წ., იოანე ბერიძე, ჯუმათლად დაწესდა 1688 წ., გაბრიელი, რომელიც ცნობილია გიორგი IV, გურიელის სიგელით; მაქსიმე შარვაშიძე, რომელიც სცხოვრებდა გიორგი V გურიელის დროს და ბოლოს, ნიკო-

ლოოზ შარვაშიძე, რომელიც სცხოვრებდა XIX საუკუნის პირველ მეოთხედში.

ჯუმათი ეხლა არის სამრევლო ტაძარი სოფელელთ ჯუმათლებისათვის. ჯუმათი ცნობილია აგრეთვე თავისი შესანიშნავი წმინდა ჰაერით. ჯუმათის ჰაერი ბევრით არ ჩამორჩება „სომლიის“ ჰაერს (სომლია მთის სახელია, რომელიც შორავს ოზურგეთს 15 ვერსის მანძილით). ჯუმათში საზაფხულოდ კარგა ბლომად იკრიბება ხალხი, მარა, სამწუხაროდ, სახლების სიძვირეა, თორემ ხუთი და ათი იმდენი შეიკრიბება ხოლმე, რამდენიც ეხლა იკრიბება. ბევრი ამობარგებულა ხოლმე აქ საზაფხულოდ, მარა, რადგანაც სადგომი ბინა ვერ უშოვია, გულ-დათუთქული ისევ უკანვე გაბრუნებულა. არა ერთი და ორი სასიკვდილნი ავათ-მყოფი განუკურნავს ჯუმათის ჰაერს ისეთები, რომელთაც, ექიმების აზრით, რამდენიმე დღის შემდეგ სიკვდილი მოელოდათ... ურიგო არ იქნება, რომ აქ ვინმე შეძლებული პირი სადგომს სახლს ააშენებდეს და უფასოდ თუ არა, ფასით მაინც აქირავებდეს იმ ავათ-მყოფთა, რომელნიც იმისა გამო, რომ სხვა რომელიმე აგარაკზე წასვლის ძალი და ღონე არ შესწევთ უფულობისა და შეუძლებლობის გამო, უდროვით ესალმებიან წუთი სოფელს...

ჯუმათის ტაძრის ქვემოთ, ასე 40 საე. არის პატარა დაეაკება, სადაც ყოველ წლობით ბაზრობა იმართება 15 სექტემბრიდან 30-დე, სახელწოდებით: **ჯუმათობა**. შემოხსენებული ბაზრობა ძლიერ უდროოდროს იმართება—იმ დროს, როდესაც მთელი წლის სარჩო-საბადებელი მაშინ აქვს ადამიანს მოსაწვეელი, ხალხს დრო არა აქვს ვაჭრობისა და თავისი მონაწივეარის ბაზარში გამოტანისა, ამისთვის ვაჭრები ძლიერ დაზარალებულები მიდიან, ასე რომ დანახარჯსაც კი ვერ ადგენენ. ჩვენის აზრით, ურიგო არ იქნება, რომ შემოხსენებული ბაზრობა გაიზარებოდეს ან ივნისში და ან აგვისტოში, (როგორც ამასვე ამტკიცებდა გაზ. «კვალში» ბ. ს. ჩხ—ლი); მაშინ ხალხს თავისუფალი დროც აქვს და აქ სააგარაკოდ მოსულნი ხალხიც იშოვიან ხოლმე საჭირო ხორაგეულობას და სხ...

ბართლომე ძილაძე.

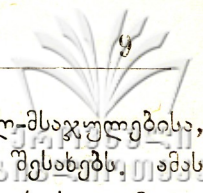
კავკასიის იურიდიულ საზოგადოების კრება

25 ოქტომბერი.

შაბათს, 25 ოქტომბერს, ტფილისის ოლქის სასამართლო სადგომში კრება ჰქონდა კავკასიის იურიდიულ საზოგადოებას. თავმჯდომარეობდა ტფილისის გუბერნატორი ა. თ. ბიკოვი. კრებას დაესწრნენ კავკასიის მთავარ-მართებელი თავ. გ. ს. გოლიცინი, მისი თანაშემწე გენერალ ლეიტენანტი ა. ა. ფრეზე და თითქმის, ყველა დიდ-კაცობა თფილისის ქალაქისა, დაიწყო კითხვა თავისის რეფერატისა ნაფიცმა ვეჟილმა ა. ს. ფრენკელმა:

თუ შევადარეთ ის წეს-რიგი ქვეყნის გამგეობისა, რომელიც არსებობდა კავკასიელთათვის (ქართველები, თათრები, მთიელები, თუშნი, ფშავნი, ხევსურნი, ოსნი და სხ.) საქართველოს მეფეთა, თათრის ხანთა და სპარსეთის შახთა დროს იმ წეს რიგთან, რომელიც შემოღებულ იქმნა საქართველოს რუსეთთან შეერთების შემდეგ, დიდს განსხვავებასა ვხვდებით. მცხოვრებელთ სასტიკად, მტარვალურად ეპყრობოდნენ, ერი თუმცა მოუხეშავი, გაუნათლებელი და სასტიკის ზნე-ჩვეულების მიმდევარი იყო, მაინც შიში ჰქონდათ სასტიკის მმართველებისა და ემორჩილებოდნენ იმათს ბრძანება-უფლებას. მაგალითებრ, თათრის ხანის ნება-სურვილი კანონი იყო; ვინც არ დაემორჩილებოდა ამ კანონს, უმოწყალოდა სცემდნენ, ყურებსა, თავსა და ხელ-ფეხსა სჭრიდნენ უკითხველადა და საქმის გამოუძიებლად. იმათს თვით-ნებობას საზღვარი არა ჰქონდა. ასევე იყო დაღესტანშიაც. მეორმოცდაათე წლებში ყაზი-კუმუხში ხანის ჟინის გამო იმისს უფლებასა ქვეშე მყოფნი საშინლად აწამეს: გახურებულის შანთებითა სწავდნენ, მკერდზედ ცეცხლს უნთებდნენ, ხან-და-ხან მოპარსულს თავზედ ცომისაგან გაკეთებულს ჯამს ადგამდნენ და შიგ მოდულებულს ზეთს ასხამდნენ. ასევე სჩადიოდნენ თათრის ხანები ამიერ-კავკასიაში. ხოლო შემდეგ საქართველოში და თათრის სახანოებში უფლება შესუსტდა, რადგან მეფენნი და ხანნი ერთმანეთში ვერ მორიგებულებიყვნენ და მაშინ, როდესაც რუსეთის მთავრობამ შემოდგა აქ ფეხი, ერი სრულიად თავ-შეგებული და დაუმორჩილებელი იყო.

შემოდგა ფეხი რუსეთის მთავრობამ თავისი

ჰუმანიურის აზრ-შეხედულებითა და საქმეთა ფრთხილის გამოძიებით. აი, რას ამბობს კავკასიის კარგად შკოლნე თავ. მ. ს. ვარანცოვი თავის კავკასიის შესახებ წერილში, როდესაც აღნიშნავს, რა მდგომარეობაში დახვდა საქართველო რუსეთის აქ შემოსვლის დროს: „ქართველები ისე მისჩვევიან სასტიკს მართვა-გამგეობას თავიანთ მეფეების მიერ, რომ ჩვეულებრივ დინჯი, მშვიდი და კანონზედ დაფუძნებული უფლება რუსეთის მოხელეთა უცნაურად ეჩვენებათ, რაც იმათის აზრით, შედეგია სისუსტისა, ვიდრე დიდსულოვნობისა. ბევრი თავადთაგანი ამბობენ, რომ საქართველოს მმართველი არ შეიძლება, თუ არ სწრაფისა და სასტიკის სასჯელითაო. აუჩქარებლად ცნობათა შეკრება და კანონიერი გარდაწყვეტა საქმისა იმათ ვერ შეუშვენებიათ და ვერ აუტანიათ და ზოგიერთი იმას უფრო ადვილად მოურიგდება, რომ იმავე დღეს ყურები დასქრან, ვიდრე რამდენსამე თვეს ზოგიერთს სასჯელს ელოდდეს. თავად-აზნაურობას გლახ-კაცობაზედ უკეთესი აზრი და შეხედულება არა აქვს წესიერებასა და სამართლიანობის შესახებ. ერთხელ თავ. ციციშვილს უნდოდა დაპატიმრება ერთის სოფლად მცხოვრებელის აზნაური შვილისა, ხოლო რადგან იმ სოფლად ჯარი არ იდგა, სთხოვა ზოგი ერთს მეზობელს იმ აზნაური შვილისას, თქვენ ხომ არ იკისრებთ იმის დაპატიმრებასაო. იმათ უპასუხეს, რომ დაპატიმრებით ვერ დავაპატიმრებთ, ხოლო თუ გვიბრძანებთ, თოფით მოვკლავთო... არცერთი ქართველი სასამართლოში არ წავა, თუ ძალით არ იქმნა წაყვანილი და, როდესაც სახლში ჰიხს არხეინად, ვერ გაუგია. რად უნდა შევიწუხოთ თავი და წავიდე იქ, სადაც წასვლა არ მინდა, მხოლოდ იმიტომ რომ მიბარებენო!.. ერი მიეჩვია და მიეთვისა სასამართლოს სწრაფსა და სიტყვიერს, თუმცა სასტიკს-კი. ასეთს სამართალსა სთხოვდნენ ქართველები თავის მეფეებსა და მდივან-ბეგებს.

რუსეთის მთავრობა სულ სხვაფრთვ იქცეოდა. იგი თავს არა სჭრიდა, ურჩებსა და ავაზაკთ სარზედ არ აცვამდა, ქუსლებში არა სცემდა, თვალებს არა სთხრიდა, ხელებსა და ყურებს არა სჭრიდა... ჰუმანურად ჰმოქმედებდა. ამ გვარად, რუსეთის მთავრობა, კავკასიელის აზრით, სუსტი იყო, ხოლო გაჭიანურებული და აუჩქარებელი მიწერ-მოწერა, ჰუმანობა, ფორმალისში ეწინააღმდეგებოდა კავკასიის

ერთა ჩვეულებას, იმათს აზრს, მართლ-მსაჯულებისა, ძალისა და უფლების მოვალეობათა შესახებ. ამას ის მოჰყვა შედეგად, რომ კავკასიაში რუსთა მთავრობამ ჯეროვანი წესი ვერ დაადგინა, ხალხი უფრო თავს აეშვა, გათახსირდა და თუმცა გარეგნად თითქოს მშვიდობიანობა ჰსუფევდა, მაგრამ ნამდვილად ცოტ-ცოტა მზადდებოდა ის, რამაც შემდეგში იჩინა თავი: ქურდობა, ავაზაკობა, ძარცვა, ძალ-მომრეობა და მრავალი სხვა უკანონო ჩვეულებრივი ამბავი შეიქმნა. მთავარი შეცდომა-კი ის იყო, რომ ამ ქვეყნის გამგეთ არ იზრუნეს და თავის დროზედ საჭირო ღონე არ იხმარეს კავკასიელთა საერთო შეიარაღების წინააღმდეგ. იმ ორგე-მარგე დროს, რომელიც დადგა საქართველოს რუსეთთან შეერთების შემს, ყოველთ უწინარეს კავკასიელთათვის — იარაღი უნდა აეყარათ, რომ მდამიო ხალხს ხელში იარაღი არა ჰქონოდა და ამით ადვილად არ შესძლებოდა მისი ბოროტად ხმარება.

შემდეგ იმისათვის უნდა ეზრუნათ, რომ ხალხი განვითარებულიყო და ცოდნა წერა-კითხვისა გავრცელებულიყო, მაგრამ ამ მხრივ არა გააკეთეს-რა, არა იზრუნეს-რა და საუკეთესო დრო დაჰკარგეს. ამასობაში ძარცვამ, ძალ-მომრეობამ, ავაზაკობამ ფესვი გაიდგა, იმატა. ვნახოთ ახლა, რა ღონე იღონეს ქვეყნის გამგეებმა ამ ბოროტების აღმოსაფხვრელად. ამ მხრივ წარსულს გადავხედოთ, რომ შევიგნოთ, რა დავგრჩენია გასაკეთებელი მომავალში.

ყოველივე ის ღონე და სახსარი, რომელსაც ჩვენი მთავრობა ჰხმარობდა ავაზაკობის წინააღმდეგ დღევანდლამდის, შეიძლება განაწილებულ იქმნას ამ გვარად: ა) საზოგადო, რომელიც მთელს რუსეთში ჰმოქმედებდა, და ბ) განსაკუთრებული, საკუთრივ კავკასიისათვის შემოღებული. პირველს ეკუთვნის სასჯელნი, აღნიშნულნი სასჯელთა დებულებაში ძარცვა-გლეჯისათვის და აგრეთვე სამხედრო დადგენილებათა კრებულში. მეორე განსაკუთრებულ კანონად ჩაითვლება მხოლოდ კავკასიაში შემოღებული ღონისძიებანი. ა) ავაზაკთა დაფარვის წინააღმდეგ და ბ) ავაზაკების მოსასპობლად და ავაზაკთა აღმოსაჩენად. მთავრობის აზრით, ავაზაკთა დაფარვის წინააღმდეგ კარგი საშუალებანი იყო: ა) დამნაშავეთა და

საეჭვოთა დასასჯელად: 1) ადმინისტრაციულის წესით გაგზავნა იმათი, რომლებზედაც ექვი ჰქონდათ, რომ ავაზაკობენ, ან ავაზაკებს ხელს უმართავენო; 2) ციმბირში გაგზავნა სოფლის საზოგადოებათა განაჩენის ძალით: 3) აღკრძალვა იმ სოფლებათათვის ქალაქებში ცხოვრებისა, რომელზედაც ექვსა აღებდნენ, რომ ჰფარავენ ავაზაკებს, ნაქურდალს ჰყიდიანო და სხ. და 4) შესანიშნავ ავაზაკთა საქმისა მწვიდობიანობის დროს სამხედრო დროის სამართლისამებრ განსასჯელად სამხედრო ოლქის სასამართლოში გარდაცემა, და ბ) სხვათა უფლების შემლახველი საშუალებანი: 1) დაპატიმრება გავარდნილ ავაზაკთა ოჯახობისა; 2) იმ სოფლის საპატოი კაცთა დაპატიმრება, სადაც ავაზაკებმა იჩინეს თავი, მაგრამ არ იქმნენ აღმოჩენილნი და მკვიდრთა მიერ დასახელებულნი; 3) ეკზეკუცია; 4) საურთიერთო თავდებობა (დანაკარგის ზღვევა აღმოუჩენელ ავაზაკთა მაგივრად); 5) სოფლისაგან ამის უფლების ჩამორთმევა, რომ მამასახლისი ამოიჩინონ და ასეთის მამასახლისის მთავრობისაგან დანიშნა; 6) სოფლის საზოგადოებაში იარაღის ტარების აღკრძალვა, და 7) იმ ადგილში კავკასიის მხრის მმართველ-გამგეობის დებულების მე-27 მუხ. შემოღება.

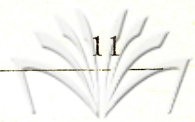
დასასრულ, დამოუკიდებელნი ღონისძიებანი, ავაზაკობის მოსასპობლად და ავაზაკთა აღმოსაჩენად შემოღებულნი: 1) პოლიციის მოხელეთა გამრავლება; 2) სოფლის დარაჯთა შემწეობით ავაზაკთა შეპყრობა; 3) სოფლებითაგან დარაჯების დანიშნა და იმათის შემწეობით ალაგმვა ავაზაკებისა; 4) თავდაზნაურთა წარმომადგენლების მიერ ავაზაკობაში შენიშნულთა დასახელება (ქუთაისის გუბერნიისაში) და სხ. 5) დევნა ავაზაკებისა ჯარისა და ყაზახების შემწეობით; 6) ცალკე ოფიცერთა და მოხელეთა გაგზავნა ამ საქმის დასასრულებლად, და 7) სამღვდელთა მიერ დარიგება.

ამის გარდა, კავკასიის მთავრობას ამ საგნის შესახებ რამდენიმე პროექტი ჰქონდა შემუშავებული: ა) პოლიციის უფლების გაფართოვება წინასწარ გა-

მოძიებისათვის სასამართლო ანუ მეძიებელი პოლიციის შემოღებით; ბ) ცვლილებათა შემოღება სისხლის სამართალში ისე, რომ მსაჯულთა შორის ერის წარმომადგენელნიც ერივნენ, და გ) შესანიშნავ საქმეთა სამხედრო სასამართლოში გარდაცემა.

ჩვენი საზოგადო სისხლის სამართალი საქმაოდ სასტიკია და მკაცრი ავაზაკობასთან საბრძოლველად; იგი ყოველთვის ჯეროვანად შეფერებულია დანაშაულთან და, ჩვენის აზრით, ავაზაკობასთან ბრძოლაში უფრო მეტი მნიშვნელობა იმასა აქვს, რომ სასამართლოს ხალხზედ გავლენა ჰქონდეს. თუმცა დანაშავენი ბევრსა ცდილობენ დაუსხლტენ ხელიდგან სასამართლოს ცრუ მოწმეთა შემწეობით, მაგრამ რაკი განაჩენი წარმოთქმულია, ყოველი მძარცველი, ყოველი ავაზაკი ქედს იხრის ამ სამართლის წინაშე, რადგან კარგად იცის, რომ მისი განაჩენი პირუთვნელია, შეძლებისამებრ სამართლიანი და ყოველთვის კანონზედ დაფუძნებული. ის პატივისცემა, რა პატივისცემითაც ეკიდებიან მკვიდრნი სასამართლოს, უფრო-კი მოსამართლეებსა და გამომძიებლებს, აშკარად გვიჩვენებს, რომ ხალხს უკვე შეგნებულ-შეხორცებული აქვს სასტიკად კანონიერობა სამართლისა და მოსამართლეთა მოქმედებისა. ამ მხრივ სასამართლოს და მოსამართლეებს დიდი ზნეობრივი გავლენა აქვთ ხალხზედ და ამიტომ ყოველივე ის, რაც-კი ამ გავლენას ხელს უშლის, უნდა ექსორია ქმნილ იქმნას სახელმწიფო აზრისა და ერის საკეთილდღეოდ. ჩაუნერგეთ ხალხს გრძობა კანონიერობისა და ავაზაკობა ერთი ორად იკლებს და შემცირდება.

ადმინისტრაციას კანონით დიდი ძალა უჭირავს ხელთ ავაზაკობასთან საბრძოლველად, მხოლოდ საჭიროა, რომ ეს ძალა გონიერად და ხერხიანად იყოს მოხმარებული. თუ პოლიციის მოხელეებად ზნეობის მხრივ უფრო უკეთესნი და განათლებულნი კაცნი იქმნენ დანიშნულნი, ბევრი ცუდი ჩვეულება ხალხს შორის შესუსტდება და დანაშაული ისე სასტიკად აღარ იჩენს თავს, ძალ-მომრეობა, ძარცვა-გლეჯა,

ქართული
საქმიანობა

ქართველი ფრანგების საქმიანობა

ავაზაკობა და კაცის კვლა შემცირდება. კარგად შერჩეული და შედგენილი პოლიცია დიდი ზნეობრივი ძალაა სახელმწიფოში.

ადმინისტრაციას დიდი ძალა აქვს, მაგრამ მან მაინც ეს არ იკმარა და გამოითხოვა მეტი უფლება. მთავარ-მართებელს კავკასიისას შეუძლიან ესა თუ ის მაგნებელი წევრი საზოგადოებისა განუსამართლებლად, განუსჯელად განაძევოს. ამ უფლებით იმ მხრივ სარგებლობდნენ, სხვათა შორის, რომ ქალაქებში ნებას არ აძლევდნენ თავი მოეყარა უქმად, უსაქმოდ მოსიარულე ახალგაზღობას, რომელთაგანაც უმეტესობა ქურდობასა და ავაზაკობასა ჰკიდებს ხელს. ასეთს განკარგულებას თავისი აზრი და მნიშვნელობა აქვს, რადგანაც სასურველი არ არის, რომ სოფლის უქმმა ახალგაზღობამ ქალაქში მოიყაროს თავი. ეს ახალგაზღობა სოფლად შრომას ერიდება, გაურბის და ქალაქს ეტანება, სადაც ლუკმაპურის მოპოვება უფრო ადვილია. აქ იგი მზარეულობს, მოსამსახურეობს და თან ქურდობს და ატყუებს თავისს ბატონებს, ხშირათ ავაზაკებს დაასხამს ხოლმე თავს და თითონაც ამათან ერთად მონაწილეობას იღებს. ისინი-კი, რომლებიც ნოქრებად დგებიან სხვა-და-სხვა დუქნებში, ძალიან ხშირად ამ დუქნებს ავაზაკთა და მძარცველთა ბუდე-ბუნაგად გადაქმნიან ხოლმე, ნაქურდალის საწყობად. ამიტომ დიდად სამართლიანად იქცევა ადმინისტრაცია, რომ ბიწიერ მკვიდრთ თავისს სამუდამო საცხოვრებელს ალაგსა ჰგზავნის, ქალაქს აშორებს, აჩვენებს მას გზას შრომისას, იმ ადგილს, სადაც ქალაქსავით საავაზაკოდ საცთუნებელი არა ექმნებათ-რა, არა დახვდებათ-რაო.

დასასრული შემდეგში.

გაზ. „კავკაზში“ დაისტამბა შეგნიერთ დასაბუთებული სტატია ქართველი ფრანგების შესახებ ბ-ნი იზაშვილისა. მკითხველს ეცოდინება, რომ ამ ბოლო დროს ქართველი ფრანგები, სარწმუნოების მხრით, მეტათ ცუდ მდგომარეობაში ჩავარდნენ. სომხის კათოლიკებმა აღძრეს დავა და კიდევ შეისრულეს თავის წადილი, რომ ქართველი ფრანგები შერიცხული ყოფილიყვენ სომხის კათოლიკებათ. ამას მოჰყვა დიდი სამწუხარო მდგომარეობა ქართველი ფრანგებისა იმის გამო, რომ სომხის კათოლიკების სამღვდლოება ჩვენ ფრანგებს ძალას ატანენ წირვალოცვა სომხურ-ლათინურათ დასრულონო. სომხის კათოლიკები ამას კიდევ არ ჯერდებიან, იმათ უნდათ ჩაიგდონ ყველა ჩვენი ფრანგების ეკლესიები და მათი ქონებაც სომხის კათოლიკის სამღვდლოების ხელში უნდა გადავიდესო, დიდათ შეწუხდნენ ჩვენი ფრანგები ამით. მამა-პაპიდან დაწყებული ჩვენი ქართველი ფრანგები ზოგიერთ მღვდელ-მსახურებას და ლოცვებს თავისს სამშობლო ქართულ ენაზე ასრულებდნენ: ამას გარდა ძველადგანვე შეძენილი საეკლესიო ქონებაც მისთვის ჰქონდათ, რომ უზრუნველ ეყოთ ყოველგვარი ეკლესიის საჭიროება და ეკლესიასთან რომ სასულიერო ქართული სკოლები ჰქონდათ გამართული, ისინი ესაზრდოებიანათ. ახლა სომხის კათოლიკები ითხოვენ, რომ ქართულათ ნუ ლოცულობთ, სომხურათ ილოცეთო და სკოლებშიაც სომხურ ენაზე ასწავლეთო. ქართველ ფრანგებს ვერ გავგოთ, საიდან მოხდა, რომ ასეთი განკარგულება ნება-დართული იქნა მთავრობისაგან.

მაგრამ, როგორც ჩანს ბ-ნი იზაშვილის სტატიიდან ჩვენი ფრანგების მწუხარებას მალე ბოლო მოეღება, რადგან უმაღლეს მთავრობას ახლა ხელთ აქვს საკმაო მასალა, რომლითაც ცხადათ მტკიცდება ძალ-მომრეობა სომხის კათოლიკებისა და ასეთ არა სასიამოვნო მდგომარეობას ბოლო უნდა მოეღოს.

(„კვალი“)

წერილი „მწამისი“-ს რედაქციის ემართ.

ქ. ქუთაისიდან დაბა ხონისკენ მიმავალი გზატკეცილის მახლობლად მიმდინარეობს ერთი პატარა ღელე «ოლასკურა», რომელიც ყოველ ზამთრისა და წვიმიანობის დროს უზომოდ აღიდგება, გადმოვა გზაზე და მთელი 6 ვერსის მანძილზე მიმდინარეობს ზემოხსენებულ გზატკეცილზე. ასეთი აღიდგების დროს ბევრ უბედურებას ახდენს ეს ღელე. 1895 წელს ამ ღელემ დაახრჩო ორი კაცი, ერთი ქვეითი და ერთიც ცხენოსანი. ამ ღელეს და აღიდგების დროს მდინარეს ქუთაისის მახლობლად ერთი ვერსის მანძილზე გაუკეთეს ინჟინერებმა ჯებირი, რომ აღიდგების დროს გზაზე არ გადმოსულიყო, მაგრამ მათი ნაშრომი მოგლიჯა ღელემ და აღიდგების დროს თავისუფლად გადმოდის გზაზე. სოფ. ზედამალლას მცხოვრებთ შეძლებულებმა კაცებმა თავად ნიკოლოზ და იაგორ ნიჟარაძეებმა განუცხადეს მთავრობას, რომ ჩვენ შემოვიტანთ გირაოდ რამოდენიმე ათასი მანეთის მამულს და გინდ ფულს, ოღონდ მოგვეციოთ ღირებულ ფასად და ჩვენ გაუკეთებთ ამ ღელეს ისეთ „დამბას“ თხრილებს, რომ ეს წყალი აღიდგების დროს გზაზე არ გადმოვა ზე თუ გაფუჭდა, მაშინ ჩვენ მიერ შემოტანილ გირაოზე ხელს ავიღებთო, მაგრამ ამ განცხადებას ყურადღება არავინ მიაქცია. ამ თვის ოქტომბრის 28 დღეყენით მოვდიოდით დაბა ხონიდან ქ. ქუთაისში რვა სული. როცა მდინარე გუბის წყალს გამოვშორდით, ვნახეთ, რომ გზაზე დიდი ნიაველარი მოდიოდა. წყალი მუცლამდი ადგათ საწყალ ცხენებს, მაგრამ საწყლები ძალ და ძალ აპობდენ წყლის ზვირთებს და მიათრევდენ ეტლსა. როდესაც 6 ვერსი გავიარეთ, გზაზე წყალმა მოიმეტა, ცხენები დაიღალნენ და გაჩერდნენ. მეეტლე დაუზოგავად სცემდა ცხენებს მათრახს, მაგრამ ცხენები აღარ ინძრეოდნენ. მოვინდომეთ უკან დაბ-

რუნება. მეეტლემ დიდის შრომით მიაბრუნა ცხენები ზე დღეყენი, მაგრამ ის დღე ფქვენსმტერს დაადგეს, რაც შიში და მწუხარება ჩვენ დაგვადგა. ორი ცხენი და დღეყენის ბორბლები გადაგვივარდა გზის ნაპირას გავლებულ თხრილში და ისიც იყო შეღეყენი უნდა გადაბრუნებულიყო ზე ჩვენ უნდა ქვეშ მოვძღვანებოდით, მაგრამ დიდის შიშის და წვალების შემდეგ გადავრჩით ამ უბედურებას. გავბრუნდით უკან და გვინდოდა დუქნამდის მიგვეხწია, რომ ღამე იქ გაგვეთია მაგრამ ეს იმედიც გაგვიცუღდა, რადგან დაღალულმა ცხენებმა ვერ შეიძლეს სიარული. ამიტომ იძულებული შევიქენით, რომ წვიმიანი და ცივი ღამე გაგვეტარებია უზომოდ დასველებულ ხალხს დღეყენში. ოთხი ადამიანი უექველად ან მოვკვდებოდით და ან ძლიერ ავად გავხდებოდით, რომ იქვე გზის მახლობლად მცხოვრებს მღვდელმ მ. ტარასი ტყეშელაშვილს არ მივეღეთ სახლში და არ გადავერჩინეთ სიკვდილს, რისთვისაც უზომოდ მადლობას ვუძღვნით მ. ტარასის. იმავე ღამეს ფოსტის მატარებელი ეტლი ერთის ფოსტალიონით, ორის ყარაულით და ემშიკითურთ მთელი 5 საათი იღვნენ იმავე ადგილს, სადაც ჩვენ გადავრჩით დახრჩობას. და ვინ იცის, ფოსტას რა უბედურება შეემთხვეოდა იმ ღამეს, რომ მალაქის მამასახლისს არ გამოეცილებია ფოსტა იმ საშიშ გზაზე კამეჩების შემწეობით სწორეთ გასაოცარია, რომ ადმინისტრაცია ამ გზას ყურადღებას არ აქცევს. გარდა ამისა გუბის წყალზე ხიდი გაფუჭებულია და კერძო პირებს პორმები გაუკეთებიათ და რაც უნდათ, იმას ახდევინებენ მგზავრთ. ნეტავი ხიდი როდის გაკეთდება? ნუ თუ ასე უნდა იტანჯებოდეს ხალხი უგზობით და მერე ისიც ხონის გზაზე!..

ლუკა მათეიშვილი.

ს ა ნ ო ტ ა *).

(შექსპირისა)

დამსახურება, მე ვიხილე, რომ იგი ქვეყნად ვითა გლახაკი—უბინაო ხეტილობდა, და სიღარიბეც ხუმარისა ტანისამოსში მოართული იყო და ძლიერთ წინ იმანქებოდა.

—

ვიხილე, ვითა გარყვნილებას, ბიწიერებას, რომ გაეხადათ მათ სათრევად უმანკოება, რომ ძლიერთ წინა ნიქსაც თურმე ედრიკა თავი და მასთან ერთად დუმდა კიდევ ვონიერება.

—

ვიხილე, თუ ვით სიყვარულსაც, პატიონებს რაგვარად გმობდენ და ჰკიცხავდენ, შეურაცყოფდენ, და ვით სწავლულსა, დიპლომიან გარეთა ტყავში, შიგნით რწმენანი ამაყურნი თურმე ბუდობდენ.

—

ვიხილე კიდევ, რომ სიკეთე ბორკილი იყო და ბორკობა—თავისუფლად გაშვებულიყო!.. და დავიღალე!.. სიკვდილსაც კი მე ვნატრულობდი, მაგრამ რათ მოვკვდე, თუ ქვეყანას შენ დამრჩებოდი!..

ქ უ ჯ ა.

ახალი ამბები და შენიშვნები.

—

ქუთაისის საავადმყოფოს დირექტორი ბ. სამსონ ბესარიონის ძე თოფურია დაინიშნა ქუთაისის სასამართლო ოლქის საპატიო მომრიგებელ მოსამართლედ.

* * *

*,, სასიმღერო სიმები, ანუ ჩანგი,

უმალლესი სასულიერო მთავრობის განკარგულებით იმერეთის და გურია-სამეგრელოის ეპარქიებში უკვე დაარსდა კამისიები, რომელთაც უნდა გამოცადონ მღვდლების, მთავარ-დიაკვნის და მედავითნის ადგილის მოპოების მსურველნი, რომელთაც სწავლა არ დაუსრულებიათ არც ოთხ-კლასიან სასულიერო სასწავლებელში და არც სასულიერო სემინარიაში. ეგზამენებისაგან თავისუფალნი არიან მხოლოდ სემინარიაში კურს დასრულებულნი. ოთხ-კლასიან სასულიერო სასწავლებლებში სწავლა-დამთავრებულნიც განთავისუფლებულნი არიან ეგზამენებისაგან მედავითნის თანამდებობის მიღებისათვის. კამისიებს სახელმძღვანელოდ მიცემულნი აქვსთ პროგრამები, რომლის თანახმად უნდა მოახდინონ გამოცდა. ეს პროგრამებში მალე გამოცხადებული იქნება. ამ კამისიების დაარსების შემდეგ ვისაც ოთხ-კლასიანი სასულიერო სასწავლებელში არა აქვს სწავლა დასრულებული, იმას მედავითნის თანამდებობის მიღება არ შეუძლია. ვისაც სემინარიაში არა აქვს სწავლა დასრულებული, იმას კამისიის გამოუცდელად მღვდლობის ხარისხის მიღება არ შეუძლია. იმერეთის ეპარქიაში კამისია არის დაარსებული ქუთაისის სასულიერო სემინარიასთან ამავე სემინარიის რექტორის თავსმჯდომარეობით.

* *

ნოემბრის 13, დღით ხუთშაბათს, დიდის დღე-სასწაულობით აკურთხეს ქუთაისის სასულიერო სემინარიის დროებითი ეკკლესია, რომელიც მოთავსებულია ბ. მ. დარახველიძის სახლებში, სილაზე. ეკკლესიის კურთხება შეასრულა სემინარიის რექტორმა არქიმანდრიტმა მ. ბენიამენმა თავისი თანაშემწის მღვდელ-მონაზონის მ. დიმიტრის და სხვა სამღვდლო პირთა თანამწირველობით. წირვის გათავების შემდეგ მ. რექტორმა წარმოთქვა ფრიად მგრძნობიარე სიტყვა, მიმართული სემინარიის მოწაფეებისადმი. ამ სიტყვამ მეტის მეტი კაი შთაბეჭდილება მოახდინა მსმენლებზე. სიტყვა იყო მოკლე, მაგრამ მეტად მგრძნობიარე. ჩვენის აზრით ეს სიტყვა სემინარიის ყველა მოწაფის გულში დარჩება სიკვდილამდის.

სახელმძღვანელო, საყურადღებო, საჭირო და სასარგებლო ცნობათა განყოფილება.

მზის სინათლე. მზის სინათლე უკეთესი წამალია ყოველგვარი ბაქტერიების დასახოცათ; სადაც სინათლეა, იქ ყოველად შეუძლებელია, რომ ბაქტერიამ ფეხი მოიკიდოს. ამიტომ არის, რომ ის სახლია კარგი, რომლის ყველა ოთახებში მზე თავისუფლათ შედის. ამავე მიზეზის გამო სარეცხის გაშრობა უმჯობესია მზეზე, ვიდრე ჩარდანში და საზოგადოთ ჩრდილში. ამავე მიზეზის გამო საჭიროა, რომ კაცი, რაც შეიძლება ხშირათ იყოს გარეთ ცის ქვეშ.

რა მოსდევს თამბაქოს მოწვას? ექიმი სოლეს აზრით, თამბაქოს წვევა არის ერთი უმთავრესი მიზეზი მებსიერების შესუსტებისა. ამიტომ ის მოწათფენი, რომლებიც თამბაქოს წვევას ეწყობიან, მარად ცუდათ მოსწავლე შევირდებთა რიცხვში ითვლებიანო.

თ ფლი. თაფლი მეტათ ნოყიერი და ადვილ-მოსანელებელი საჭმელია. მისი ხმარება საჭმელად შესამჩნევად უმატებს ადამიანს ენერჯიას, ღონეს, სიმკვირცხლეს, სულის ძალებს, მოსაზრებას და მშვილობიან ძილს.

უნდა ვსვათ თუ არა ცივი წყალი სადილის დროს? სადილის დროს არ უნდა ვსვათ წყალი, რადგანაც იგი კუჭს აცივებს, კუჭის წვენს აწყალებს და ყველა ამით საჭმლის მონელებას აძნელებს. საზოგადოთ უნდა დაიდვათ წესათ სვათ წყალი ცოტ-ცოტა და ისიც - ან ნახევარი საათის წინ სადილობამდის და ან ერთი საათის შემდეგ სადილობიდან.

მღვრიე წყლის სწრაფად დაწმენდის მშვენიერი ს შუალევა. ერთ ვედრო წყალზე აიღეთ 1/2 ჩაის კოვზი სოდა და 50 წვეთი ნახევარხლორიანი რკინა (полтора-хлористаго желѣза, აფთიაკში მოიკითხეთ), ჩაუშვით წყალში და კარგათ დაურით. უწმინდურება საჩქაროთ ძირში დაილექავს.

მტვერი. ერთდენით მტვერს ყველგან, სახლში და კარში, რადგანაც მტვერი შეიცავს კირის, ქვების

ნახშირის, სხვა-და-სხვა მარილის, ლიფონების, მინების, ტყავის, ბეწვების, დამიწებული ნვების, დამიანის და სხვა ცხოველების ტყავის ნაწილებს და, რაც უფრო საშიშოა, სხვა-და-სხვა სენის სოკოებს და უხილავ ცხოველებს - ბაქტერიებს ანუ მიკრობებს. შესამცირებლათ რამოდენათმე მტერის მავნებლობისა ადამიანზე, საჭიროა, რომ მარად ცხვირით ვსუნთქავდეთ.

მწველელ ფურებზე და რძეზე. რძის მეტნაკლებობა და სიკარგე რომელიმე ფურისა დამოკიდებულია არა მხოლოდ საჭმელზე, რომელსაც ფურს ვაძლევთ, არამედ იმაზედაც, თუ როგორა ვწველით ფურს. მაგალითად, აქ დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ როგორ ვექცევით ფურს. როცა ფური მოწველის დროს ჭკვიანათა დგას, მაშინ რძესაც მეტს იძლევა და უკეთესსაც. ზოგიერთ ფურებს ეშინიანთ ან ეჯავრებათ თითებით ლიტინი; ამისთანა ფურებს დიან ფრთხილათ უნდა მოექცეთ. თითები თბილ წყალში ჩაასველოთ ხოლმე და ისე მოწველოთ... ჩვეულებრივ ფიქრობენ, რომ ფური დღეში ორჯელ უნდა მოიწველოს, მაგრამ ეს შეცდომაა: რადგანაც ზაფხულის დღეები საკმაოდ გრძელდება, სამჯერ მოწველა სჯობია: დილით ექვს საათზე, შუა-დღისას 12 საათზე და საღამოზე - ექვს საათზე. წველით მუდამ იმან უნდა მოწველოს, რომელი კაციც თუ დედაკაცი უფრო შეჩვეული ჰყავს ფურს, ე. ი. რომელიც მუდამ უვლის მას. სიწმინდე ხელებისა და საწველელისა არის პირველი მოვალეობა მწველელისა; ამიტომ კიდრე წველას შეუდგებოდეს, უნდა ხელები საპნით დაიბანოს და საწველელი კარგათ გარეცხოს. საწველელიდან რძე საჩქაროთ უნდა გადაწუროთ წმინდა საცრით სხვა ჭურჭელში, რადგანაც დიდ-ხანს დანარჩუნება რძისა საწველელში არ ვარგა. თუ ნალები გნებავთ მოხადოთ რძეს, რძე უნდა განიერ ჭურჭლებში ჩაასხათ, სიღრმით არა სამ გოჯზე (დიუმზე) მეტი და ისე დადვათ. ამისთვის უკეთესია იხმაროთ თიხის ჭურჭელი, მხოლოდ უნდა ეცადოთ, რომ ძლიერ წმინდა იყოს მუდამ და არც თბილი იყოს, როცა მათში რძეს ასხამთ.

თუ ახალ მოწველილ რძეს ცუდი გემო ან სუნია აქვს, რაიცა მოხდება ხოლმე მაშინ, როცა ფური ცუდ ბალახს მოსძოვს, მაშინ მიუმატეთ რძეს ერთი მერვედი ადუღებული წყალი სანამ ნალების მოსახდელ ჭურჭელში გადაიღებდეთ რძეს და

ქართული
ბიოლოგიური

შეწირულებანი.

ცუდი სუნი და გემო სულ დაეკარგება. სხვა-და-სხვა ფურის რძე ერთმანერთში არასოდეს არ უნდა აურიოთ ხოლმე. თუ გნებავთ შეიტყოთ რძის სიკარგე, აიღეთ თეთრი შუშის რამდენიმე ერთტოლი ქურჭელი, ჩაასხით მათში სხვა-და-სხვა ფურის რძე და დადგით, სანამ ნაღებს მოიგდებდეს. რომელი რძეც მეტ ნაღებს მოიგდებს, ის უკეთესი ყოფილა. ასეთი გამოცდით გაიგეს, რომ რძეს შეუძლიან მოგვცეს 5⁰/₀-დამ 12⁰/₀-მდის ნაღები.

ჩვენ მივიღეთ ჟურნალში დასაბეჭდათ შემდეგი წერილი ეკლესიის სასარგებლოდ შეწირულებათა გამოსაცხადებლად:

ყვავილის აცრა. უკეთესი დრო ყვავილის აცრისა არის ბალღობაში, 3 თვიდამ 6 თვემდის. უნდა ერიდოთ აცრას ზაფხულის ცხელ დღეებში და არც სუსტი აგებულების ბავშვებს უნდა აუცრათ. ხოლო, თუ ადგილობრივ ყვავილი მძვინვარებს, მაშინ კი მუდამ და ყველას უნდა აუცრათ ყვავილი. თუ პირველ აცრაზე ყვავილი არ გამოაჩნდა, ორი კვირის შემდეგ ხელშეორეთ აუცვრით, ხოლო თუ კიდევ არ გამოაჩნდა, ერთი წლით უნდა გადიდვას აცრა. რადგანაც შეიდი წლის განმავლობაში აცრა ჰკარგავს თავის ძალას, ამიტომ ამის შემდეგ აცრა უნდა განიშეოროთ.

მ. რ. უმორჩილესად გთხოვთ ნება მიბოძოთ, რომ თქვენის გაზეთის საშუალებით გულითადი მადლობა გამოუცხადოთ იმ პირთ, რომელთა ჩემის თხოვნით შემოსწირეს განსაახლებლად რწმუნებულის ჩემდამო გეგუთის ზედ მიწერილს წმინდას გიორგის ეკლესიას 502 მან. ფულად და ნივთებით: აზნაურმა ვასილი ხახუს ძე მახარაძემ—30 მანეთი, სტაროსტამ—აზნაურმა პავლე ივანეს ძე მახარაძემ და მისმა ძმებმა—58 მან. სისო ჯღამაძემ და მისმა ძმებმა—98 მანეთი, ფარნა კუპრეიშვილმა, მოსე ქავთარაძემ და მათმა ძმებმა—75 მანეთი, როსტომ კოხიაშვილმა, ჯარუ ჯოჯუამ, სტეფანე ჩხვიკიამ და მათმა ძმებმა—55 მანეთი, წვრილად შემოსწირეს სხვა-და-სხვა პირებმან 26 მანეთი, ალექსი ქუჩის ძე ჯოჯუამ ერთი დიდი ზარა, ღირებული 149 მანეთად და ლევან გიორგის ძე ჯღამაძემ სეფისკვერი და ზედაში, ღირებული 10 მანეთად. იმედი მაქვს, რომ სხვებიც მიჰბაძვენ ამ პატიოსან და ღვთის-მოსავე პირთა საქებურს შეწირულებას.

მლ. ბესარიონ თურქია

ჰაერის სიწმინდე. ბერნის (შვეიცარიაში) პროფესორმა ფრედენრეხმა და პარიჟის მეკურნალმა მიქელმა გამოიკვლიეს ჰაერის სიწმინდე შვეიცარიის რამდენიმე ადგილას, ამათ დასკვნეს, რომ წმინდა ჰაერი იწყება 2 — 4 ათასი ადგილის (7 — 9 ათასიმწყურთის) სიმაღლეზე ზღვის ზედაპირიდან; სულ უმდაბლესი ადგილების ჰაერი კი გავსილია სხვა-და-სხვა სენის აუარებელი ბაქტერიებითაო. მაგრამ ბარის სოფლებებს მაინც შეუძლიანთ ინუგემონო, რომ მათი ჰაერი 700-ჯერ უფრო ნაკლებათ არის სავსე ბაქტერიებითა, ვიდრე ჰაერი პარიჟისაო, ხოლო პარიჟის ჰაერი ათასჯერ უფრო წმინდაა, ვიდრე ევროპის სხვა ქალაქების ჰაერიო.

მ. რ. უმორჩილესად გთხოვთ ნება მოგვცეთ, რომ თქვენის პატივცემულის ჟურნალის «მწყემსის» საშუალებით მადლობა გამოუცხადოთ როგორც მე, აგრეთვე ჩემმა მრევლმაც რწმუნებულს ჩემდამო სფარცხანაყანების წმიდის გიორგის ეკლესიის შემომწირველთ. აი სია შემომწირველთა: ნინო ბიჭია გუბელაძის ასულმა, და სიმონა სვანაძისამ შემოსწირა ტრაპეზზე სახმარებელი ჯვარი, ღირებული 8 მან გლენმა გრიგოლ მიქელას ძემ კახრეიძემ საცეცხლური, ღირებული 7 მან და 5 კაპ. და გლენმა სპირიდონ გიორგის ძემ გუბელაძემ თანაარსი, ღირებული 7 მან. და 50 კაპ.

მიიღება ხელის-მოწერა 1898 წლისათვის ორ კვირულ გამოცემათა ქართულს

„მწუემს“-ზე

რუსულ «П А С Т Ы Р Ь»-ზე
ქუ რ ნ ა ლ ი ს ო ჯ ა ს ი :

12 თვით «მწუემსი» 3 მ. 6 თვით «მწუემსი» 2 მ.
— „რუსული“ 3 მ. — „რუსული“ 2
— „ორივე გამოცემა“ — „ორივე გამოცემა“
ბაზეთზე ხელის-მოწერა შეიძლება როგორც
ყვანილში, აგრეთვე ქუთაისშიაც. თბილისში
წერა-კითხვის გახავრცელდებულ საზოგადოების წიგნის
ძალაზაში, ბ. შიო ქუჭუკაშვილთან. ფოთში — დეკა-
ნოზ მ. გრიგოლ მაჭაროეთან; საჩხერაში — ყარაიან
ჩაიძესთან; ახალციხეში — დეკანოზ დ. ხახუჯოეთან.
ახალციხეში — სასულიერო სასწავლებლის მასწავლე-
ბელ სპირდონ ან. ძაჯარაძესთან.

სოფლის მასწავლებელთ და ღარიბთ დახმებები დაეთმო-
ბათ მთელის წლით ორივე გამოცემა სამ მ ა ს ე თ ა დ.

რედაქციას აქვს კანტორები: ქუთაისში ხანანაშვილ-
ბის სახლებში და ყვანილში რედაქტორის საკუთარ
სახლებში.

ბარეშე მცხოვრებთა ქურნალის დაბარება შეუძლიან
ამ ადრესით: Въ Квирилы, въ редакцію газеты
журнала „МЦЕМСИ“ и «ПАСТЫРЬ».

1881 წელს უმაღლესად დამტკიცებული

დაგზავნი საგოგადოებას

„როსსია“

(რუსეთი)

ს. ზეტკებუტაი. ბოლშაია მოსკოვა. 37.

ძირისა და სათაღარიგო თანხა 29,000,000 მ.

საზოგადოების მოქმედება:

დაგზავნა სიხოცხლისა

ე. ი. თანხისა და შემოსავლისა ოჯახის ანუ სა-
კუთარის მოხუცებულობის, ქალის მზითვის, ვაჟთა
სტიპენდიების და სხ. უზრუნველ-საყოფელათ, გან-
საკუთრებულ სახეირო პირობებითა და ისე, რომ
დამზღვეველნიც მონაწილეობას იღებდნენ საზოგა-
დოების მოგებაში.

1897 წლის 1 იანვრისთვის «როსსიის» საზო-
გადოებაში დაზღვეულ იქნება 102,694,700 მან.

დაზღვევა უბედურ შემთხვევათაგან

როგორც კერძო კაცისა, ისე საერთოთ ქარხნებში
მოსამსახურეთა და მომუშავეთა იმ პირობით, რომ
დასაზღვევი შესატანი შემცირებულ იქნება დივი-
დენდის ჩარიცხვისა გამო.

დაზღვევა სეკსლისაგან.

ყოველგვარ უძრავისა და მოძრავის ქონების (შენო-
ბათა, მანქანებისა, საქონლისა, ავეჯისა და სხვ.)

დაზღვევა გასაგზავნის საქონლისა

ზღვით, მდინარით, თუ ხმელეთით და აგრეთვე გე-
მებისა.

განცხადება დაზღვევის მსურველთაგან

მიიღება და მოვალეგარი ცნობები ეგზანება
გამგეობას პეტერბურგში (ბოლშაია მორსკაია, სა-
კუთარი სახლი, № 37): ტფილისში განყოფილებაში
(სერგევის ქუჩა № 6); შუთაისში აგენტს თ—დს
ილოარიონ ა. მიქელაძეს, (ქარვასლის ქუჩა, თავად-
აზნაურობის ბანკის სადგომი) და საზოგადოების
აგენტებისაგან იმპერიის ყველა ქალაქებში.

უბედურ შემთხვევისაგან დასაზღვევი ბი-
ლეთები მგზავრებს, როგორც რკინის გზით,
ისე გემებით მიმავალთ, მიეცემათ რკინის გზის სად-
გურსა და ნავთ-სადგურებზედ. 10—3

შ ი ნ ა ა რ ს ი :

სალიტერატურო განყოფილება: იმერეთის ეპარ-
ქიის სამღვდლოების უკანასკნელი კრების საყურადღებოდ. —
სოფლის ცხოვრებიდან. — ჯუმათის ტაძარი. — კავკასიის იური-
დიულ საზოგადოების კრება. — ქართველი ფრანგების საქმე. —
წერილი რედაქციის მიმართ. — სანატა, (ლექსი). — ახალი ამ-
ბები და შენიშვნები.

საპირო და სასარგებლო ცნობათა განყოფი-
ლება: მზის სინათლე, და სხ.

— შეწირულება და განცხადება.

რედაქტორ-გამომცემელი დეკ. დ. ლაბაშიძე.

Редакторъ-Издатель П. Д. Гамбашидзе.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 14 ноября 1897 г. ✦ Цензоръ прот. Е. Е л и е в с ъ .

Тифог. редакції журн. „Пастырь“ (П. Д. Гамбашидзе) въ Кутаисѣ, въ д. бр. Ханановыхъ, на Нѣмецкой ул.